

POLEMIKA E PROF. ALI HADRI-t ME S. V. TEMPO PËR THEMELIMIN E PKSH-së

Profesor Ali Hadri është një figurë e shquar, shumëplanëshe dhe shumë e respektuar për opinionin shkencor e atë publik, këtu në Kosovë por edhe në Shqipëri e më gjerë, ai është një studiues serioz që vuri gurë themeli në shkencën historike shqiptare, Vepra e tij dallohet për kompetencë e korrektësi profesionale por edhe për kurajo e guxim qytetar.

Ali Hadri nga natyra ishte i çiltër, një bashkëbisedues i këndshëm e i qytetëruar që çmonte, pranonte e dialogonte me cilindo e për çdo gjë. Por për një gjë ai nuk falte e nuk lëshonte. Kur ishte fjala për të vërtetën shkencore e për vlerat e qenësishme kombëtare ai ishte gjithnjë i gatshëm e i vendosur të hynte në debat, të polemizonte e të përballonte problemet shkencërisht, të mbronte mendimin dhe gjykimin e tij të pavarur e të pandikuar nga askush. Dhe këtë e bënte me koshiençë të plotë, pa marrë parasysht pasojat, të cilat në regjimet totalitare mund të çonte jo vetëm në ndërprerjen e profesionit e të punës shkencore, por dhe të vetë jetës së tij e të familjes. Rastet e perserkucionit komunist tashme janë të njohura, siç janë të njohura dhe njerëzit e guximshëm, të ndershëm e patriot, që në çdo rrethanë, sado e vështirë të ketë qenë ajo janë ngritur me guxim e me dinjitet për të mbrojtur të vërtetën, duke sfiduar kështu dhe vetë regjimet që e vërteta i mundon e i diskrediton. I tillë ishte dhe Ali Hadri, një studiues e një patriot i njohur, që krahas punimeve të shumta monografike për ngjarje e probleme të rëndësishme, na ka lënë një pasuri të madhe dhe në fushën e kritikës e të polemikës shkencore. Ndër

veprat e shkruara në këtë gjini spikat veçanërisht polemika e zhvilluar në vitet 70' me S. V. Tempon për çështjen e themelimit të PKSH-së e cila pati një jehonë të gjerë jo vetëm në Shqipëri e në Kosovë por edhe në Jugosllavi e më gjerë. Madje qëndrimi dhe guximi i Ali Hadrit për të kundërshtuar e për të polemizuar me Tempon për këtë çështje e jo vetëm për këtë, shkaktoj një shqetësim e një katklizme të vërtetë në qarqet shkencore e politike në Beograd, dhe në vet kreun partiak të vendit.

Në këtë polemikë Tempo do të shfaqej me gjithë tiparet e karakterit të tij por dhe të klasës politike të cilën e përfaqësonte një figurë tipike jugosllave komuniste, që karakterizohej nga mendjemadhësia e fodulleku, nga arroganca e prepotenca, por dhe nga dëshpërimi i thellë pasi shumë gjëra nuk u arritën ti bënin siç dëshironte ai dhe bashkëpunëtorët e tij, me qëllim që të mbytej zëri i Shqipërisë dhe i Kosovës çdo aspirat e tyre për lëvizje të pavarur, për jetë të pavarur e për shtet të pavarur. Ndryshe nga Tempo, Prof. Ali Hadri do të shfaqet në këtë rast personalitetin e tij të fuqishëm si shkencëtar e si dijetar, por dhe tiparet më të qenësishme të popullit e të kombit shqiptar, që ishin sintetizuar aq mirë me figurën e tij.

Polemika e Ali Hadrit me Tempon nuk mund të kuptohet e të analizohet pa patur parasysh rrethanat në të cilat ajo zhvillohej. Në vitet 70' Jugosllavia ishte në udhëkryq. Goditja e Rankoviçit dhe disa masa liberalizuese që ndërmori Tito për të kapërcyer krizën, në fakt nuk e qetësuan situatën. Gjendja po agravohej drejt shpërthimeve të reja. Kosova vazhdoi të mbetej problemi numër një për Jugosllavinë. Demonstratat e vitit 1968 ishin shtypur me dhunë, por jehona dhe problematika e tyre ishin ende të freskëta e në rendin e ditës, për rrjedhojë dhe një shqetësim i madh për Beogradin. Me disa lëshime e ndryshime të vogla nuk kishte gjasa që

Akademik Ali Hadri duke paraqitur një kumtesë

shqiptarët të qetësoheshin e lëvizja e tyre të ndalej. Ata tashmë e kishin përcaktuar kahun e drejtimit të lëvizjes së tyre, që duhet të çonte drejt shpalljes së Kosovës republikë. Pa e arritur këtë, gjendja në Kosovë nuk kishte gjasa të qetësohej.

Në rrethana të tilla dolën në sipërfaqe e morën rëndësi si asnjë herë tjetër disa probleme, të së shkuarës e të së ardhmes të Jugosllavisë e të njërive që e përbënin atë. Dhe për shpjegimin e tyre u kërkua kontributi e angazhimi i të gjithëve i studiuesve dhe i institucioneve studimore, i politikanëve qofshin këta aktiv apo në rezervë, të suksesshëm apo të dështuar, siç ishte dhe Tempo. Momentet e vështira që kalonte Jugosllavia, kërkonin që i gjithë ky kontingjent të vihej në shërbim të shpëtimit të Jugosllavisë e në këtë kuadër të shpjegimit jo vetëm në probleme të politikës ditore por dhe atyre historike. Në mënyrë të veçantë kërkohej që të shpjegohej roli i Jugosllavisë dhe i Titos në Ballkan, si lider rajoni në vitet e luftës së dytë botërore e në periudhën pas saj. Në një klimë të tillë do të vërshonin punime të autorëve të ndryshëm, pjesëmarrës në Luftën e II Botërore. Në këtë kuadër do të botoheshin në revistën “Nin” kujtimet e Dushan Mughoshës me dy vëllime, libri i V. Dedierit mbi marrëdhëniet shqiptaro – jugosllave në vitet 1939 – 1948, punime të tjera politike e historike. Në këtë terren do të vraponte, për të mos ngelur mbrapa, dhe famëkeqi Tempo, që do të prezantohej në publik me dy libra, të botuara njëri pas tjetrit në fillim e në fund të viteve 70-ta “revolucion i rrjedh” dhe “Lufta për Ballkan”, të cilët propaganda jugosllave do të bënte reklamë e do t’i ngrinte lart.

Në punimet e mësipërme, të cilat në fakt përfaqësonin një fushatë të qarta politike, me synime shoviniste raciste e hegjemoniste, synohet të “provohej” se faktori vendimtar i fitores së luftës në Jugosllavi por edhe në Shqipëri ishte Partia Komuniste Jugosllave dhe marshalli Tito, se pikërisht ndihma e tyre kishte bërë të mundur e kishte determinuar proceset politike në Shqipëri, themelimin e PKSH-së, orientimin dhe aftësimin e saj për të udhëhequr e çuar në fitore Luftën Nacionalçlirimtare. Por qëllimi i kësaj propagande nuk ishte vetëm ky. Tej kësaj ndërmarrjeje synohet të provohej një gjë që kishte rëndësi për jugosllavët, se shqiptarët në asnjë rrethanë e në asnjë periudhë të

historisë nuk kishin qenë në gjendje të ndërmarrin e të realizojnë vepra serioze, pasi ata nuk kanë aftësitë e duhura organizuese, shtetformuese, për rrjedhojë pa ndihmën e Jugosllavisë ata nuk do të arrinin të organizonin një lëvizje të fuqishme siç qe LANÇ-i në vitet e Luftës së Dytë Botërore dhe as të ngrinin pas lufte një shtet të ri e të ndërtonin jetën e tyre të pavarur.

Jugosllavët kishin parashikuar që këto teza të pranoheshin e të përtypeshin pa u kundërshtuar në opinionin publik jugosllav e ndoshta dhe në Kosovë, duke patur parasysh presionin që ushtrohej mbi Kosovën në ato vite. Mirëpo kjo nuk u vërtetua, llogaritë qenë bërë gabim, pasi i menjëhershëm e i fuqishëm do të ishte reagimi nga Kosova. Shkencëtarë të njohur e me dinjitet si Ali Hadri, Fehmi Agani, Masar Kodra etj. do t'i kundërviheshin me guxim e me kurajo kësaj propagande antishqiptare, që orkestrohej nga Beogradi kundër Shqipërisë dhe shqiptarëve. Në mënyrë të veçantë do ta shqyrtoj Ali Hadri, një pendë e shkëlqyer e historisë dhe kulturës sonë kombëtar, i cili me kurajo por edhe me argumente shkencore do të hidhte poshtë tezat jugosllave për këtë çështje dhe do ta zbulonte para opinionit publik synimet e mbrapshta që fshiheshin pas kësaj propagande bajade që synonte ti paraqiste shqiptaret të pa aftë për të vepruar e për të organizuar në mënyrë të pavarur jetën dhe shtetin e tyre.

Ali Hadri qysh në fillim të punimit të tij "Një vështrim mbi memoarët e S. V. Tempos" e bënë të qartë se në këtë polemikë nuk shtrohej çështja që të mbrohej versioni zyrtar i PPSH-së dhe i Enver Hoxhës, por të mbrohej e vërteta shkencore, edhe mbi të gjitha të mbrohej dinjiteti i shqiptarëve. Me këtë bindje e me këtë predispozicion atdhetar e kombëtar, Ali Hadri do të ofronte shpjegimin e vet për këtë ngjarje e për problematikën që lidhej me të, duke sjellë argumentet e veta logjike e historike për të provuar se themelimi i PKSH-së ishte para së gjithash rezultante e një procesi historik që kishte nisur qysh në vitet 20' – 30', produkt i kushteve objektive të krijuara në vend dhe i veprimtimit të faktorëve subjektiv, grupeve komuniste, të cilat e kishin kuptuar se të përçarë nuk do të mund t'i kontribuonin zgjidhjes së problemeve, me të cilat qe mbërthyer shoqëria shqiptare nën pushtim. Është e vërtetë që në këtë shpjegim e argumentim ai përdor

dhe terminologjinë e kohës, duke sjellë dhe formulime që në dukje përputheshin me tezat marksiste, me të cilat operonte kundërshtari i tij.

Pra Ali Hadri nuk do të binte në grackën që dëshironte Tempo: ai nuk përdor terma dhe argumentet e tij bajate, të ashtuquajtura marksiste. Përkundrazi tezat e “marksiste” ai i përdor me shumë mjeshtri për të hedhur poshtë pretendimet absurde e mogolosura jugosllave, të cilat siç thotë ai binin në kundërshtim jo vetëm me të vërtetën historike por edhe me botëkuptimin marksist të cilit i përmbaheshin Tempo dhe autorët e tyre jugosllav. Kështu Ali Hadri e çvendos polemikën nga suazat e një debati politik e partiak dhe e shëndërron në një diskutim të gjërë, në plan kombëtar e historik. Dhe me një shtrim e pozicionim të tillë ai do të ngrihej shumë më lartë nga kundërshtari i tij, do të ngrihej në rolin e në misionin e vërtetë që kishte si historian e si patriot. Nga kjo pozitë Ali Hadri do të rrëzonte një nga një tezat anti shkencore të Tempos e të tempeve të tjerë në Beograd, do të shpjegonte e do të afirmonte në mënyrë bindëse aftësitë dhe vitalitetin e shqiptarëve, të shfaqura në të gjitha etapat e zhvillimit historik, përfshi dhe Luftën e II Botërore. Konteksti i të gjithë parashtimit që shpalos në këtë rast Ali Hadri është qartë. Shqiptarët në të gjithë hapësirën ku ata jetonin ishin të vendosur të realizonin aspiratat e tyre kombëtare dhe mbi të gjitha ata i kishin aftësitë dhe potencialet për të sjellë ndryshimet që i duheshin Shqipërisë. Kosovës dhe gjithë rajonit. Qëllimi i shqiptarëve, i luftës dhe i përpjekjeve të tyre të mundimshme, Akademik Ali Hadri përputhej me ligjësitë e zhvillimit historik dhe synonte të realizonte një aspiratë e një dëshirë të ligjshme të shqiptonin Republikën e Kosovës dhe demokratizimin e Shqipërisë. Pikërisht këto dy synime të mëdha kishin përbërë gjithë leitmotivin e jetës dhe të veprës së Ali Hadrit.

SUMMARY

**PROFESSOR ALI HADRI POLEMIC WITH SVETOZAR
VUKMANOVIĆ TEMPO REGARDING FOUNDATION OF
ACP**

Ali Hadri as a researcher and patriot, besides many monographic projects, has left a very rich heritage in the field of academic polemics and critics. Amongst his authorial writings, is certainly his polemic "A glance on Svetozar Vukmanovic's – Tempo Memoirs", which took place in 1970-es regarding the issue of Albanian Communist Party foundation that draw much attention, not only in Albania and Kosova, but also in Yugoslavia and beyond. Ali Hadri's courage to counter and polemic Tempo on this issue, but not only, caused concern and real cataclysm on Belgrade political – scholar circles and on the Yugoslav political head itself.

Ali Hadri with his critical opinion and polemics on memoirs of Svetozar Vukmanovic Tempo, and arguments of other proponents from Belgrade, would explain and affirm convincingly, capacities and vitality of Albanians expressed in all stages of historical development, including World War II. He clarifies with lots of arguments that Albanians in all ethnic territories were determined to realize their national aspirations, and to finally bring about changes in Albania, Kosova and region.